

27.12.2022

EOAK/8525/2021

Beslutsfattare: Biträdande ombudsman Maija Sakslin

Föredragande: Referendarieråd Minna Verronen

HANDLÄGGNINGSTID FÖR ANSÖKAN OM REHABILITERING OCH TILLGÅNG TILL REHABILITERING PÅ SITT EGET MODERSMÅL

1 KLAGOMÅLET

Den klagande kritiserar Folkpensionsanstalten (nedan FPA) förfarande hennes son A:s (nedan kunden) rehabiliteringsärende. Enligt klagande har handläggningen av ansökan om rehabilitering tagit oskäligt lång tid.

Klagande kritiserar att FPA ordnar LAKU-familjerehabilitering endast på finska, eftersom ingen svenskspråkig serviceproducent har lämnat anbud på rehabiliteringen i fråga. Hen anser att FPA:s sätt att ordna rehabiliteringen strider mot grundlagen, eftersom svenskspråkiga familjer kan delta rehabilitering endast med hjälp av tolk.

Klagande anser ännu att FPA borde ha riktat begäran om komplettering av utlåtandet direkt till hälso- och sjukvården, inte till den sökandes vårdnadshavare i ärendet som gäller ansökan om rätt till läkemedelsersättning.

Klagande har hos FPA ansökt om ersättning för kostnaderna för en familjerehabiliteringskurs som genomförts via distansförbindelse/som webbkurs samt för möten med psykologer i Sverige. Klagande anser att FPA borde ha ersatt kostnaderna i fråga, eftersom FPA inte kan ordna LAKU-familjerehabilitering på svenska på annat sätt än genom tolkning.

2 UTREDNING

Med anledning av klagomålet gav FPA följande utlåtande jämte utredningar 15.6.2022.

3 AVGÖRANDE

3.1 Tiden för handläggning av ansökan

3.1.1 Uppgifter om händelserna enligt en utredning från FPA

Enligt den mottagna utredningen inkom en ansökan om LAKU-familjerehabilitering för kunden till FPA 7.6.2021. En handläggare vid FPA:s serviceställe på Åland ringde 21.6.2021 kundens mor (klagande) för att kontrollera att rehabiliteringsansökan gällde kostnaderna för en familjerehabiliteringskurs som genomförts i Sverige med hjälp av distansförbindelse/som webbkurs. Samtidigt överfördes rehabiliteringsansökan till FPA:s center för internationella ärenden, eftersom serviceproducenten finns i Sverige. FPA ringde klaganden 30.8. 2021 i ett ärende gällande läkemedelsersättning, och hon bad då samtidigt FPA att påskynda rehabiliteringsbeslutet.

En handläggare vid Centret för internationella ärenden började handlägga rehabiliteringsansökan 23.10.2021 och bad FPA:s kompetenscenter om ett sakkunnigutlåtande i fråga om ersättningen av kostnaderna, eftersom det handlade om rehabilitering enligt prövning som genomförts i Sverige. Utlåtandet från kompetenscentret kom 2.11.2021 med en begäran om ytterligare utredningar om rehabiliteringskursen och dess innehåll. Handläggaren vid Centret för internationella ärenden skickade 4.11.2021 ett brev till kunden med en begäran om tilläggsutredning. Svar på brevet inkom 11.11.2021. Handläggaren vid Centret för internationella ärenden bad 18.11.2021 kompetenscentret om ett nytt sakkunnigutlåtande, som kom 24.11.2021. Handläggaren vid Centret för internationella ärenden ringde klagande 25.11.2021 och berättade att ansökan har avslagits och beklagade samtidigt att handläggningen av rehabiliteringsansökan hade tagit så lång tid.

3.1.2 FPA:s bedömning av handläggningen av ärendet

Enligt den mottagna utredningen har handläggningen av kundens rehabiliteringsansökan vid Centret för internationella ärenden tagit oskäligt lång tid. Trots att ärendet påskyndades låg ansökan i centrets arbetskö i fyra månader innan arbetet med att handlägga ansökan inleddes. Efter det har handläggningen framskridit utan dröjsmål. FPA ser allvarligt på att handläggningen av klagandes rehabiliteringsansökan fördröjts. FPA beklagar att handläggningen av ansökan fördröjdes och den olägenhet som detta orsakat kunden.

3.1.3 Lagstiftning och bedömning

Rättsnormer

Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att på ett behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag.

23 § 1 mom. i förvaltningslagen föreskriver om samma sak på ett för myndigheter förpliktande sätt. Enligt bestämmelsen ska ett ärende behandlas utan ogrundat dröjsmål. Bestämmelsen förpliktar en myndighet att behandla alla sina ärenden så snabbt som möjligt.

Utvärdering

I förvaltningslagen fastställs ingen tidsgräns för behandling av ett ärende utan dröjsmål. Inte heller i lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner eller i folkpensionslagen finns några närmare bestämmelser om den tid inom vilken ansökningar om rehabilitering ska behandlas.

Till god förvaltning hör att ärenden ska handläggas inom skälig tid med beaktande av ärendets natur och andra omständigheter som inverkar på ärendet. Om man kan anse att hanteringen av ärendet har fördröjts, måste det finnas någon motiverad anledning till fördröjningen, till exempel behov av ytterligare utredning för att ärendet ska anses ha skett utan ogrundat dröjsmål.

FPA målsätter varje år handläggningstider för handläggningen av förmåner. Det handlar då om den tid det tar från att en ansökan som inkommit till FPA registreras tills ett beslut ges. På sin webbplats meddelar FPA att den målsatta tiden är ett medeltal, och därmed handläggs vissa ansökningar snabbare och vissa långsammare. I rehabiliteringsärenden är den målsatta handläggningstiden fem veckor.

Jag konstaterar för det första att ansökan enligt det beslut som skickats till klaganden 26.11.2021 hade inkommit till FPA 2.6.2021 och inte 7.6.2021, som nämndes i utredningen. Det tog FPA sammanlagt 25 veckor att handlägga kundens ansökan, med andra ord var handläggningstiden fem gånger längre än den målsatta tid FPA fastställt.

Först väntade kundens ansökan i 21 veckor, med andra ord 4 månader och 2 veckor, innan man började behandla den vid Centret för internationella ärenden 23.10.2021. Därefter verkar utredningen av ärendet (begäran om utlåtande, begäran om tilläggsutredning, ny begäran om utlåtande) ha skett inom ramen för den normala handläggningstiden och ett beslut i ärendet gavs 25.11.2021.

Vid laglighetskontrollen bedöms handläggningstidens ändamålsenlighet från fall till fall. Faktorer som beaktas är bland annat ärendets omfattning och svårighetsgrad samt antalet åtgärder som handläggningen förutsätter. Vidare fäster man avseende vid huruvida det vid handläggningen av ärendet förekommer passiva tidsperioder under vilka handläggningen inte har fortskridit. Även ärendets särskilda natur och dess betydelse för en persons rättsliga ställning är faktorer som beaktas vid bedömningen.

Förvaltningslagens bestämmelse om behandling utan dröjsmål innebär att myndigheten omedelbart efter att ansökan har anhängiggjorts ska börja utreda ärendet. Om man kan anse att det förekommer dröjsmål vid handläggningen av ärendet, måste det finnas någon motiverad anledning till fördröjningen, till exempel behov av ytterligare nödvändig utredning, för att ärendet ska anses ha skett utan ogrundat dröjsmål.

I detta fall inleddes handläggningen av ansökan med en lång, passiv tidsperiod trots att kunden begärde att ärendet skulle påskyndas, varvid det verkar som om handläggningen av ansökan inte framskred på något sätt. Av utredningen framgår inte orsaken till att ärendet började behandlas först 23.10.2021. Den fördröjning som skett i ärendet är betydande.

FPA har själv i sin utredning konstaterat att handläggningen av ansökan har dröjt oskäligt länge. FPA har beklagat det som skett och den olägenhet som detta orsakat kunden.

Jag anser att FPA har försummat sin skyldighet att behandla kundens ansökan på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål enligt grundlagen och förvaltningslagen.

Jag betonar att FPA borde ha strävat efter att agera utan dröjsmål i alla skeden av handläggningen av ärendet. I processen för att behandla ansökningar borde FPA försäkra sig om att det inte sker några avbrott i behandlingen av ansökan och att en period då ansökan inte framskrider är så kort som möjligt.

3.2 Handläggningen av rätten till läkemedelersättning

Enligt den mottagna utredningen inleddes ärendet (läkemedelersättning för kunden) 14.7.2021 när ett läkarutlåtande B lämnades in till FPA. Uppgifterna i utlåtandet var inte tillräckliga för att ärendet skulle ha kunnat avgöras och därför har FPA 30.8.2021 per telefon bett kundens vårdnadshavare (klagande) att som tilläggsutredning lämna in uppgifter om de diagnostiska kriterierna för sjukdomen och om planen för stödjande vård. Tilläggsutredningen har begärts per telefon för att handläggningen av ärendet skulle gå snabbare.

Klagande ringde FPA:s kontaktcenter 13.9.2021 och frågade varför FPA inte hade bett om tilläggsuppgifterna direkt av Ålands hälso- och sjukvård. Handläggaren av läkemedelersättningsärendet ringde klagande 14.9.2021 och under samtalet kom man överens om att FPA ber om de uppgifter som behövs direkt av Ålands hälso- och sjukvård.

Enligt 31 § 1 mom. i förvaltningslagen ska en myndighet se till att ett ärende utreds tillräckligt och på behörigt sätt och i detta syfte skaffa den information och den utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. I ansökningsärenden iakttar FPA denna utredningsskyldighet till exempel genom att till den sökande rikta en begäran om tilläggsutredning, där den sökande ombes komplettera ansökan inom en angiven tidsfrist. Enligt 31 § 2 mom. i förvaltningslagen ska en part medverka till utredningen av ett ärende som han eller hon har inlett.

Den sökande är således skyldig att medverka till utredningen av ett ärende genom att svara på en begäran om tilläggsutredning. I vissa fall kan FPA med stöd av den rätt att få uppgifter som anges i 19 kap. 1 § i sjukförsäkringslagen (1224/2004) begära de uppgifter som behövs för att avgöra en ansökan om rätt till läkemedelsersättning direkt av hälso- och sjukvården. Detta gjordes i fråga om kundens ansökan efter att handläggaren av läkemedelsersättningsärendet diskuterat begäran om tilläggsutredning med klagande per telefon 14.9.2021.

FPA har inte förfarit lagstridigt när den riktat en begäran om tilläggsutredning till den sökandes vårdnadshavare.

Utvärdering

Jag har utifrån den utredning som ställts till mitt förfogande inte observerat att FPA skulle ha förfarit på lagstridigt sätt i handläggningen eller utredningen av klagandens ansökan.

Jag konstaterar emellertid att tiden för handläggning av ärendet som berör läkemedelsersättning var påfallande lång jämfört med den målsatta tiden.

3.3 Beslut gällande ansökan om rehabilitering

3.3.1 Uppgifter om händelserna och FPA:s beslut av 25.11.2021

Enligt förklaring har klagande hos FPA ansökt om ersättning för kostnaderna för en familjerehabiliteringskurs som genomförts via distansförbindelse/som webbkurs samt för möten med psykologer i Sverige. Klagande anser att FPA borde ha ersatt kostnaderna i fråga, eftersom FPA inte kan ordna LAKU-familjerehabilitering på svenska på annat sätt än genom tolkning.

FPA förkastade ansökan genom sitt beslut daterat 25.11.2021. Enligt beslutet beviljades klaganden inte LAKU-familjerehabilitering.

Motiveringarna i beslutet lyder enligt följande: "Vi kan inte bevilja den nätkurs i Sverige som ni deltagit i och som ni ansökt om som rehabilitering, eftersom den inte ingår i den rehabilitering enligt prövning som Folkpensionsanstalten ordnar. Enligt företedda utredningar motsvarar nätkursen i Sverige inte anpassningskurs för ADHD barn, som vårdande enheten rekommenderat. Rehabiliteringen motsvarar inte heller LAKU-familjerehabilitering. FPA kan inte bekosta den rehabilitering som ni tagit del av i Sverige". Beslutet grundade sig på 12 § och 55 § 2 mom. i lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner.

3.3.2 FPA:s bedömning av handläggningen av ärendet

Enligt 12 § i lagen om FPA-rehabilitering kan FPA ordna också annan yrkesinriktad eller medicinsk rehabilitering än sådan som den är skyldig att ordna (rehabilitering enligt prövning). Den här prövningsbaserade rehabiliteringen har en kompletterande roll i förhållande till den rehabilitering som FPA är skyldig att ordna. Eftersom den prövningsbaserade rehabiliteringen är en anslagsbunden förmån omfattas den inte av FPA:s skyldighet att ordna rehabilitering. Det innebär att kunden inte har subjektiv rätt till rehabilitering enligt prövning. Inom ramen för rehabilitering enligt prövning ordnar FPA bland annat anpassningskurser för barn med ADHD samt LAKU-familjerehabilitering.

Klagande har hos FPA ansökt om ersättning för kostnaderna för en familjerehabiliteringskurs som genomförts via distansförbindelse/som webbkurs samt för möten med psykologer i Sverige. Klagande anser att FPA borde ha ersatt kostnaderna i fråga, eftersom FPA inte kan ordna LAKU-familjerehabilitering på svenska på annat sätt än genom tolkning.

FPA har bekantat sig med klagandes utredningar om de tjänster som köpts från Sverige. Utifrån de utredningar som FPA fått motsvarar de tjänster som familjen har köpt på egen bekostnad inte de anpassningskurser för barn med ADHD som FPA ordnar och som vårdenheten hade rekommenderat för kunden. De tjänster som föräldrarna har köpt på egen bekostnad motsvarar inte heller den LAKU-familjerehabilitering som ordnas av FPA.

Enligt 16 § i lagen om FPA-rehabilitering har en försäkrad rätt till ersättning för kostnader för yrkesinriktad rehabilitering och krävande medicinsk rehabilitering som har getts i en annan medlemsstat i Europeiska unionen. Den rehabilitering som ersätts ska vara sådan rehabilitering som avses i lagen om FPA-rehabilitering och den ska basera sig på ett sådant beslut som avses i 45 § i samma lag. För att en försäkrad ska ha rätt till ersättning för kostnader för rehabilitering som har getts utomlands krävs det att rehabiliteringen i fråga om innehåll och omfattning motsvarar de villkor som anges i lagen om FPA-rehabilitering och att rehabiliteringen om den hade getts i Finland hade omfattats av FPA:s skyldighet att ordna rehabilitering.

Eftersom anpassningskurserna för barn med ADHD och LAKU-familjerehabiliteringen är sådan rehabilitering enligt prövning som avses i 12 § i lagen om FPA-rehabilitering omfattas dessa inte av FPA:s skyldighet att ordna rehabilitering. Eftersom villkoren i 16 § i lagen om FPA-rehabilitering inte har uppfyllts, har klagandes ansökan om ersättning för de tjänster som köpts i Sverige avslagits. FPA har inte förfarit lagstridigt då ansökan om ersättning avslagits.

3.3.3 Lagstiftning

I 12 § i lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005, nedan lagen om FPA-rehabilitering) finns bestämmelser om rehabilitering enligt prövning.

Enligt paragrafens första moment kan Folkpensionsanstalten betala ersättning för och ordna också annan yrkesinriktad eller medicinsk rehabilitering än sådan som den är skyldig att ordna (rehabilitering enligt prövning). För detta ändamål ska årligen användas minst ett belopp som motsvarar två procent av det belopp som influtit i försäkrades sjukförsäkringspremier. Riksdagen bestämmer årligen i samband med behandlingen av statsbudgeten hur mycket beloppet för rehabilitering enligt prövning högst får överskridas. (19.12.2014/1258)

I 16 § i lagen om FPA-rehabilitering finns bestämmelser om rehabilitering utomlands. Enligt det första momentet i bestämmelsen har den försäkrade rätt till ersättning för kostnader för yrkesinriktad rehabilitering och krävande medicinsk rehabilitering som har getts i en annan medlemsstat i Europeiska unionen. Förutsättningen för att medicinsk rehabilitering ska ersättas är att rehabiliteringen baserar sig på en rehabiliteringsplan som upprättats vid en enhet inom den offentliga hälso- och sjukvården eller en motsvarande utländsk vårdenhet. Rehabilitering som ersätts ska vara sådan rehabilitering som avses i denna lag och den ska basera sig på ett beslut enligt 45 §. (20.2.2015/145).

Enligt det andra momentet i bestämmelsen kan den försäkrade få ersättning för yrkesinriktad rehabilitering eller krävande medicinsk rehabilitering som har getts som terapi i någon annan stat än en medlemsstat i Europeiska unionen, om rehabiliteringen inte har kunnat ges i Finland eller om det finns något annat särskilt skäl att ge rehabiliteringen utomlands. Krävande medicinsk rehabilitering ska basera sig på en rehabiliteringsplan som upprättats vid en enhet inom den offentliga hälso- och sjukvården eller en motsvarande utländsk vårdenhet. Rehabilitering som ersätts ska vara sådan rehabilitering som avses i denna lag och den ska basera sig på ett beslut enligt 45 §. (20.2.2015/145).

Enligt det tredje momentet i bestämmelsen ersätts kostnaderna för rehabilitering som har givits utomlands högst till det belopp som skulle ha ersatts om rehabilitering hade givits i Finland enligt denna lag. Om den försäkrade har fått ersättning från utlandet för samma rehabiliteringskostnader för vilka den försäkrade ansöker om ersättning enligt denna lag, betalas ersättning med stöd av denna lag endast till den del beloppet av kostnaderna överstiger den ersättning som har betalats från utlandet.

Enligt det fjärde momentet i bestämmelsen beaktas vid beslut om rehabiliteringsförmåner enligt denna lag sådan i utlandet ordnad rehabilitering eller annan förmån som motsvarar samma förmån eller någon annan förmån som skall beaktas enligt denna lag.

Enligt 55 § i lagen om FPA-rehabilitering får den som är missnöjd med Folkpensionsanstaltens beslut överklaga det genom besvär hos besvärsnämnden för social trygghet och den som är missnöjd med ett beslut av besvärsnämnden för social trygghet får överklaga det genom besvär hos försäkringsdomstolen. Försäkringsdomstolens beslut får inte överklagas genom besvär. (22.12.2006/1305)

Ett beslut om rehabilitering enligt prövning som har meddelats med stöd av 12 § 1 mom. ovan får inte överklagas genom besvär. Ett beslut som meddelats med stöd av 3 mom. i nämnda paragraf får överklagas genom besvär enligt bestämmelserna i 24 § i lagen om Folkpensionsanstalten (731/2001).

Enligt 41 § 3 mom. i lagen om FPA-rehabilitering ska ersättning för rehabiliteringskostnaderna sökas inom sex månader från den tidpunkt då tjänsten tillhandahölls eller betalningen skedde.

Enligt 7 § i förvaltningslagen ska möjligheterna att uträtta ärenden och behandlingen av ärenden hos en myndighet om möjligt ordnas så att den som vänder sig till förvaltningen får behörig service och att myndigheten kan sköta sin uppgift med gott resultat.

3.3.4 Utvärdering

Klaganden ansökte med FPA:s ansökningsblankett om rehabilitering enligt prövning (LAKU-familjerehabilitering har kryssats för i punkt 2 i ansökan) och i punkt 7 (Målet med rehabiliteringen) i ansökan uppgav klaganden att de från Sverige köpt ”den föräldrakursen (3000 sek, 6.4.2021), som föräldrar i Sverige får då deras barn diagnostiseras med ADHD och gått den på nätet”, eftersom FPA inte kan erbjuda denna tjänst på svenska. Dessutom uppgav klaganden att hen köpt psykologtjänster. Till ansökan fogades senare (medan ansökan var anhängig) två fakturor från en psykolog (daterade 10.6.2021 och 5.7.2021), eftersom familjen hade köpt psykologtjänster på svenska.

I fallet hade sökanden alltså i sin ansökan om rehabilitering enligt prövning framfört ett yrkande om ersättning, men FPA förkastade i sitt beslut daterat 25.11.2021 inte ersättningskravet, utan konstaterade i motiveringarna till beslutet om LAKU-rehabilitering att FPA inte kan bekosta rehabilitering som genomförts i Sverige.

Av handlingarna kan härledas att den kurs klaganden köpt hade ordnats redan innan klaganden ansökte om rehabilitering hos FPA. Också innehållet i ansökan – vi köpte tjänsten eftersom FPA inte ordnar LAKU-familjerehabilitering på svenska – antyder att det snarare var fråga om ett krav på att FPA skulle betala ersättning för en privat tjänst klaganden köpt än att få ett positivt beslut om LAKU-rehabilitering. Detta antagande stöds också av de telefonsamtal som nämnts tidigare i utredningen. Enligt utredningen hade handläggaren vid FPA per telefon 21.6.2021 meddelat klaganden att FPA skulle kunna ordna LAKU-rehabilitering med hjälp av en tolk (punkt 3.4.1 i beslutet) och samtidigt granskat att ansökan gällde kostnaderna för en familjerehabiliteringskurs som ordnats i Sverige (punkt 3.1.1).

Enligt 45 § 1 mom. I förvaltningslagen ska beslutet vara motiverat. I motiveringen skall det anges vilka omständigheter och utredningar som har inverkat på avgörandet och vilka bestämmelser som har tillämpats.

Jag anser det vara bristfälligt att FPA i sitt beslut inte alls tog ställning till vilken betydelse det hade för bedömningen av ansökan att klaganden hade skaffat tjänsten i Sverige, eftersom FPA inte ordnar LAKU-familjerehabilitering på svenska. I beslutet har heller inte motiverats orsakerna till att klaganden inte beviljats LAKU-rehabilitering i Finland.

Jag anser att FPA borde ha fattat ett beslut och motiverat beslutet till den del det handlade om ersättning av kostnader i klagandens situation (hade själv skaffat rehabilitering utomlands eftersom FPA inte hade ordnat rehabilitering på det egna modersmålet).

Av FPA:s beslut framgår heller inga sådana faktorer och utredningar på basis av vilka en kurs som ordnats i Sverige och senare psykologträffar inte kunde anses motsvara sådan rehabilitering enligt prövning som FPA ordnar. Enbart det att FPA i beslutet har konstaterat att en nätkurs inte motsvarar den rehabilitering som FPA ordnar, uppfyller inte kraven i 45 § 1 mom. i förvaltningslagen. Enligt min uppfattning är ett annat missförhållande att FPA i beslutet inte alls har behandlat kostnaderna för psykologen trots att även dessa ingick i ansökan.

I sin utredning till justitieombudsmannen motiverade FPA sitt beslut om avslag också med stöd av 16 § i rehabiliteringslagen. Enligt bestämmelsen kan rehabilitering som genomförts utomlands ersättas om det är fråga om yrkesinriktad rehabilitering eller krävande medicinsk rehabilitering. FPA har i beslutet till klaganden dock inte hänvisat till denna bestämmelse, utan har i beslutet använt termen bekosta i stället för ersätta. Jag anser att valet av term i detta sammanhang inte överensstämde med ärendets faktiska karaktär.

Jag uppmärksammar FPA på att motivera sina beslut med omsorg.

Vidare bedömer jag beslutet om rehabilitering enligt följande med tanke på tillgodoseendet av rättsskyddet.

Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att på ett behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag.

FPA fattade ett beslut för klaganden med stöd av 12 § i lagen om FPA-rehabilitering. Detta innebar att klaganden inte hade möjlighet att överklaga beslutet i fråga, eftersom ett beslut om rehabilitering enligt prövning enligt 55 § 2 mom. i rehabiliteringslagen inte kan överklagas. FPA bedömde dock inte i sitt beslut klagandens möjlighet att få LAKU-rehabilitering, utan huruvida den kurs som ordnats i Sverige motsvarade den LAKU-rehabilitering som ordnas i Finland.

Om FPA hade avgjort kravet som ett ärende som gällde ersättning av rehabiliteringskostnader, skulle enligt min uppfattning den sedvanliga besvärsvägen ha funnits tillgänglig (besvärsnämnden för social trygghet och försäkringsdomstolen). I 47 § i förvaltningslagen bestäms att en besvärсанvisning ska fogas till ett beslut som får överklagas genom besvär. I samband med besväret borde man också ha utrett frågan om huruvida klaganden hade rätt att få ersättning på basis av EU-lagstiftning för den tjänst hen skaffat från ett annat EU-land .

Jag anser att FPA:s beslut allvarligt äventyrar klagandens rättsskydd.

Ett förfarande som bättre skulle ha garanterat klagandens rättsskydd skulle ha varit att FPA skulle ha fattat ett beslut med anledning av ansökan, i vilket FPA skulle ha bedömt huruvida klaganden beviljas den rehabilitering enligt prövning hen ansökt om (LAKU-familjerehabilitering). Enligt min uppfattning borde FPA dessutom ha fattat ett separat beslut i vilket FPA bedömde huruvida klaganden ska få ersättning för den kurs och de psykologtjänster hen köpt. Nu hade FPA i beslutet gett avslag gällande LAKU-rehabiliteringen och ändå samtidigt bedömt även ersättningsärendet utan att bedöma klagandens möjligheter att få LAKU-rehabilitering och, å andra sidan, utan att klaganden hade rätt att överklaga beslutet till den del det handlade om ersättning av kostnaderna.

Jag ber FPA att senast 20.2.2023 meddela vilka åtgärder min uppfattning eventuellt har gett upphov till.

3.4 Ordnande av rehabilitering på svenska

3.4.1 FPA:s utredning

I enlighet med 12 § i lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005, nedan lagen om FPA-rehabilitering) ordnar FPA också annan yrkesinriktad eller medicinsk rehabilitering än sådan som den är skyldig att ordna (rehabilitering enligt prövning). Den här prövningsbaserade rehabiliteringen har en kompletterande roll i förhållande till den rehabilitering som FPA är skyldig att ordna. Eftersom den prövningsbaserade rehabiliteringen är en anslagsbunden förmån omfattas den inte av FPA:s skyldighet att ordna rehabilitering. LAKU-familjerehabilitering hör till den prövningsbaserade rehabilitering som avses i 12 § i lagen om FPA-rehabilitering.

Enligt 53 § i lagen om FPA-rehabilitering kan FPA ordna rehabilitering genom att antingen producera tjänsterna själv eller genom att upphandla dem hos andra serviceproducenter. FPA:s upphandlingsservicegrupp har 18.10.2019 genom en annons om upphandling av sociala tjänster och andra särskilda tjänster genom öppet förfarande begärt anbud på LAKU-familjerehabilitering på svenska för avtalsperioden 1.2.2020–31.12.2022. Ett av upphandlingsområdena var landskapet Åland. Vid anbuds förfarandet inkom inga anbud och därför har FPA inte haft möjlighet att köpa den tjänst som anbuds förfarandet gällde. Av den anledningen har upphandlings förfarandet avbrutits genom ett beslut 23.4.2020.

FPA är medveten om att det bland annat på Åland vore nödvändigt att få en svenskspråkig serviceproducent som kan tillhandahålla LAKU-familjerehabilitering. Därför beslutade FPA att genomföra en direktupphandling av LAKU-familjerehabilitering på svenska. FPA kartlade utbudet av möjliga serviceproducenter i början av 2022.

Utifrån kartläggningen uppgav sig en serviceproducent vara intresserad av att lämna ett anbud för landskapet Åland. Upphandlingsmaterialet skickades till serviceproducenten i fråga 29.4.2022. Serviceproducenten lämnade emellertid inte in något anbud till FPA. Det gick alltså inte ens genom direktupphandling att få en serviceproducent för att tillhandahålla LAKU-familjerehabilitering på svenska på Åland.

FPA har inte förfarit i strid med Finlands grundlag vid ordnandet av rehabiliteringstjänster. FPA har försökt upphandla prövningsbaserad LAKU-familjerehabilitering också på svenska. Då det inte har gått att få några svenskspråkiga serviceproducenter har FPA ändå tryggt svenskspråkiga kunders rätt att få LAKU-familjerehabilitering på sitt modersmål genom att ge svenskspråkiga familjer möjlighet att delta i rehabiliteringen med hjälp av tolk. Det är möjligt att ordna tolkning till och från svenska under hela rehabiliteringstiden. Det här meddelade FPA klagande per telefon 21.6.2021. I samband med samtalet 25.11.2021 informerades klagande om att familjen har möjlighet att delta i en anpassningskurs på svenska för barn med ADHD. Klagande var inte intresserad av den svenska anpassningskursen för barn med ADHD. Enligt klaganden ger kursen i fråga inte familjen sådant stöd som familjen behöver.

FPA har inte förfarit i strid med Finlands grundlag vid ordnandet av rehabiliteringstjänster. FPA har försökt upphandla prövningsbaserad LAKU-familjerehabilitering också på svenska. Då det inte har gått att få några svenskspråkiga serviceproducenter har FPA erbjudit familjen möjlighet att delta i LAKU-familjerehabilitering på svenska med hjälp av tolk. Familjen har dessutom erbjudits möjlighet att delta i en anpassningskurs på svenska för barn med ADHD.

3.4.2 Lagstiftning

Enligt 17 § i Finlands grundlag är Finlands nationalspråk finska och svenska. Vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk ska tryggas genom lag. Det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings behov på lika grunder.

Syftet med språklagen är att trygga den i grundlagen tillförsäkrade rätten för var och en att hos myndigheter använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska.

Enligt 6 § 1 mom. i språklagen avses i denna lag i enlighet med 2 punkten med tvåspråkiga myndigheter bland annat statliga centralförvaltningsmyndigheter.

Enligt 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen ska myndigheterna bedöma hur likabehandling uppnås i deras verksamhet och vidta åtgärder som behövs för att främja likabehandling. De främjande åtgärderna ska vara effektiva, ändamålsenliga och proportionerliga med beaktande av myndighetens verksamhetsmiljö, resurser och övriga omständigheter.

Enligt 8 § 1 mom. i diskrimineringslagen får ingen diskrimineras på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som person. Diskriminering är förbjuden oberoende av om den grundar sig på ett faktum eller ett antagande som gäller personen själv eller någon annan.

Enligt 10 § i diskrimineringslagen är det direkt diskriminering om någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person behandlas på ett ofördelaktigare sätt än någon annan har behandlats, behandlas eller skulle behandlas i en jämförbar situation.

Enligt 11 § 1 mom. i diskrimineringslagen är särbehandling inte diskriminering, om behandlingen föranleds av lag och annars har ett godtagbart syfte och medlen för att uppnå detta syfte är proportionerliga.

Enligt 13 § i diskrimineringslagen är diskrimineringen indirekt när regler, kriterier eller förfaringssätt som framstår som jämlika kan komma att missgynna någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person, om inte regeln, kriteriet eller förfaringssättet har ett godtagbart syfte och medlen för att nå detta syfte är lämpliga och behövliga.

3.4.3 Utvärdering

FPA har enligt utredningen strävat efter att ordna LAKU-familjerehabilitering på svenska. Eftersom det inte hade gått att få en svenskspråkig serviceproducent hade FPA erbjudit familjen möjlighet att delta i LAKU-familjerehabilitering på svenska med hjälp av tolk. Enligt utredningen hade familjen också erbjudits möjlighet att delta i en anpassningskurs på svenska.

FPA ansåg sig inte ha agerat i strid med grundlagen eftersom anstalten hade försökt ordna LAKU-rehabilitering enligt prövning på svenska. Eftersom det inte fanns några svenskspråkiga serviceproducenter att tillgå, hade FPA erbjudit familjen möjlighet att delta i LAKU-familjerehabilitering på svenska med hjälp av tolk.

FPA är en tvåspråkig myndighet. Enligt språklagen har var och en rätt att använda finska eller svenska i kontakter med tvåspråkiga myndigheter. Myndigheterna ska i sin verksamhet självmant se till att serviceanvändarens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken.

Sökanden hade 21.6.2021 per telefon meddelats att det fanns möjlighet till rehabilitering på svenska med hjälp av tolk, men klaganden hade inte samtyckt till detta sätt att genomföra rehabiliteringen.

I 6 § om jämlikhet i grundlagen ingår ett förbud mot diskriminering, enligt vilket ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas på grund av bland annat språk.

Enligt diskrimineringslagen är diskriminering på grund av språket direkt när någon behandlas på ett ofördelaktigare sätt än någon annan skulle behandlas i en jämförbar situation. Endast om behandlingen föranleds av lag och annars har ett godtagbart syfte och medlen för att uppnå detta syfte är proportionerliga är särbehandling inte diskriminering.

I detta ärende var det inte fråga om att klaganden inte alls skulle ha fått tjänsten utan om att språket på vilket den tjänst klaganden önskade genomfördes skulle ha varit ett annat än klagandens modersmål.

Jag anser att det är motiverat att konstatera att en rehabiliteringstjänst som ordnas genom tolkning inte helt och hållet kan likställas med en tjänst som tillhandahålls direkt på modersmålet, även om det ordnas tolkning under hela rehabiliteringstjänsten såsom uppges i FPA:s utredning. Det är viktigt att i synnerhet ett barn med funktionsnedsättning i en sådan situation får tjänster på sitt modersmål. Eftersom FPA inte har lyckats ordna service på svenska genom att skaffa tjänsten i Finland, anser jag att det för ett jämlikt bemötande för det första skulle ha förutsatts att FPA skulle ha kartlagt möjligheterna att skaffa motsvarande rehabiliteringstjänst i Sverige och för det andra att FPA i sin beslutsprövning skulle ha beaktat det faktum att det inte gick att ordna service på klagandens modersmål. Eftersom detta försummas anser jag att FPA har agerat på ett diskriminerande sätt.

Eftersom FPA ändå har försökt garantera rätten till rehabilitering enligt prövning genom att erbjuda en annan rehabilitering med samma innehåll på svenska, finns det ingen anledning för mig att vidta ytterligare åtgärder.

Jag anser att det är positivt att FPA ordnar anpassningskursen på svenska, även det nu inte var fråga om denna rehabilitering.

Enligt den utredning jag fått har FPA med de metoder anstalten har till sitt förfogande försökt trygga rehabilitering på svenska på lagenligt sätt, men trots försök har FPA inte genom offentlig upphandling eller direktupphandling lyckats få en enda svenskspråkig serviceproducent som skulle kunna tillhandahålla LAKU-familjerehabilitering för dem som behöver det.

Jag anser att situationen är oroväckande. Jag ber Folkpensionsanstalten att senast 30.5.2023 lämna en utredning om hur Folkpensionsanstalten i fortsättningen tänker sörja för tillgången till svenskspråkig rehabilitering enligt prövning (LAKU-familjerehabilitering) för familjer.

4 ÅTGÄRDER

Jag delger Folkpensionsanstalten mina uppfattningar som jag framfört i punkterna 3.1.3, 3.3.4 och 3.4.3 genom att skicka anstalten mitt beslut för kännedom.

Jag ber FPA att senast 20.2.2023 meddela mig om eventuella åtgärder som anstalten vidtagit med anledning av ställningstagandena i punkt 3.3.4.

Jag ber Folkpensionsanstalten att senast 30.5.2023 lämna en utredning om hur Folkpensionsanstalten i fortsättningen tänker sörja för tillgången till svenskspråkig rehabilitering enligt prövning (LAKU-familjerehabilitering) för familjer. Samtidigt fäster jag Folkpensionsanstaltens uppmärksamhet vid att tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna förutsätter kontinuerliga, aktiva åtgärder av det allmänna för att skapa faktiska förutsättningar för att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna.